

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVII Cena lista je \$8.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23. ILL., PETEK, 11. MAJA (MAY 11), 1945 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 93 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

JUGOSLOVANI OSVOBODILI LJUBLJANO!

Rusija ne bo uničila Nemčije in njenega ljudstva, pravi Stalin

CHICAGO, 10. maja.—Jugoslovanska delegacija na konferenci združenih narodov v San Franciscu je prejela brzojav iz Beograda, da je jugoslovanska vojska osvobodila Ljubljano. Mesto je bilo očitvidno osvobojeno v sredo. To vest je takoj sporočila pisatelju Louisu Adamiču. Druga vest iz Rima se glasi, da je osvobodjena vsa Notranjska in Dolenjska. Na podlagi teh vesti se lahko sklepa, da so osvobodjeni tudi vsi drugi kraji Slovenije—ali pa bodo v par dneh—kajti Slovenijo je zadnje dni čistilo več jugoslovanskih armad. Po osvobojenju vse Istrije in Primorja do Kobarida in Tolmina je del te armade začel čistiti Notranjsko proti Ljubljani. Glavna armada, ki je zavzela Zagreb, je nato začela prodirati proti Ljubljani preko Štajerske. Dolenjska je bila že prej večinoma v partizanskih rokah. Ista vest iz Rima tudi pravi, da osvobodilna vojska prodira tudi proti Celovcu. S padcem Ljubljane bo hitro očiščena tudi Gorenjska in drugi kraji Slovenije.

Stalin dal zagotovilo, da Sovjetska unija ne bo uničila Nemčije in njenega ljudstva, ko so milijoni Rusov proslavljali popolni poraz nemških sil in brezpogojno kapitulacijo. Nemčije, kakršna je bila, ne bo nikdar več. Stara borba Slovanov za obstanek in neodvisnost zaključena s porazom nemških invaderjev. Ogromne množice paradirale po moskovskih ulicah.—Končni pečat poraza in ponižanja nemških armad pritisnjen na dokument brezpogojne kapitulacije v Berlinu.—Čez sto ameriških letelih trdnjav metalo bombe na japonske mornarične in letalske baze

WASHINGTON, D. C., 10. maja.—Vojni department je naznanil, da je bil sprejet program, ki bo v veljavi za vračajoče ameriške vojske iz Evrope. Dejali programa vključujejo 85 točk ali pointov, ki se nanašajo na dobo vojaške službe, družinske očete itd. Zadevna navodila bodo razposlana vsem okrožnim oblastem prihodnji teden. Okrog 1,300,000 vojakov bo odpuščenih iz vojaške službe v prihodnjih 12 mesecih. Ta odredba velja le za armado, ne za mornarico. Dekleta, ki so v vojaški službi v Evropi, bodo deležna istih privilegijev kot vojak.

Moskva, 10. maja.—Maršal Stalin je v svojem govoru po radiu dejal, da Sovjetska unija ne bo uničila Nemčije in njenega ljudstva. On je govoril, ko so milijoni Rusov v Moskvi in drugih mestih proslavljali popolni poraz nacistične Nemčije in zlom njene oborožene sile na evropskih bojiščih. Kmalu po Stalinovem govoru so začeli grmeti topovi v Moskvi. Tisoč topov je oddalo 30 salv kot pozdrav zmagi. "Rdeče armade in čete naših zaveznikov so potisnile fašistično Nemčijo na kolena," je rekel Stalin. "Ona je priznala poraz in naznanila brezpogojno kapitulacijo. Na 7. maja je bil podpisan v Reimsu, Francija, formalni protokol brezpogojne kapitulacije. Naslednji dan je nemško vrhovno poveljstvo v navzočnosti reprezentantov vrhovnega poveljstva ratificiralo in potrdilo brezpogojno kapitulacijo v Berlinu.

"Zavedajoči se zvijač in intrig voditeljev Nemčije, ki še vedno smatrajo sklenjene pogodbe za krp papirja, nimamo nobenega razloga za sprejetje njihovih zagotovil. Iz tega razloga bomo skrbeli, da ne bodo prelomili dane besede. Dokument brezpogojne kapitulacije ne bo postal krpa papirja. "Prišel je čas, ko lahko trdimo, da take Nemčije kot je bila, ne bo več. Skrbeli bomo, da ne bo nikdar več vstala kot militarnistična sila in ogražala svetovni mir. Danes proslavljamo veliko zmago nad nemškim imperializmom. "Stara borba Slovanov za obstanek in neodvisnost je zaključena s porazom nemških invaderjev in tiranstva. Odslej naprej bo zastava svobode in miru vihrala v Evropi. Hitler je pred tremi leti dejal, da njegovi načrti vključujejo razkosanje Sovjetske unije, aneksijo Ukrajine, Belorusije, Kavkaza, baltičkega in drugega ozemlja. Grozil je, da bo zbil Rusijo na tla, da se ne bo nikdar več dvignila. Njegovi načrti se niso uresničili. Sesuli so se v prah v teku vojne. Zgodilo se je nasprotno. Uničena je Nemčija in njene sile popolnoma zdrobljene. Sovjetska unija se veseli in raduje svojih zmag, toda njen namen ni uničenje nemškega ljudstva. Tovariši, vojna je končana z našo popolno zmago. Nastala je nova doba—doba miru." Ogromne množice so paradirale po moskovskih ulicah in proslavljale zmago. Čez sto godb je igralo na trgih in v parkih. Več tisoč ljudi se je zbralo pred poslopjem ameriškega poslanca in vzklikalo: "Naj živi Amerika, njen predsednik Truman, ameriško ljudstvo in spomin na predsednika Roosevelta!" Med množico so bili tudi ameriški vojak. Ruska dekleta so jih objemala in poljubovala. Neki ameriški kaprel je dejal, da ni še nikdar v svojem življenju videl takega navdušenja in nikdar dobil toliko poljubov od deklet kot jih je v Moskvi.

Berlin, 10. maja.—Končni pečat

čat poraza in ponižanja nemških armad je bil pritisnjen na dokument brezpogojne kapitulacije Nemčije v razdejani nemški prestolnici. Dokument je moral podpisati feldmaršal Wilhelm Keitel, titularni šef nekdanjega ponesnega nemškega vrhovnega poveljstva.

Keitel je bil priveden v glavni stan ruskega maršala Gregorija Žukova, kjer je moral s svojim podpisom potrditi brezpogojno kapitulacijo Nemčije v navzočnosti reprezentantov ruskega in zaveznikovega vrhovnega poveljstva. Keitel se je nekaj časa obnašal arogantno, potem pa je postal ponižen. Prizor v zvezi s podpisom dokumenta brezpogojne kapitulacije je bil filmiran.

Guam, 10. maja.—Čez 400 ameriških letelih trdnjav je metalo bombe na mornarične in letalske baze ter druge vojaške objekte na otoku Honshu in Kyushu. Honshu je glavni otok japonske celine, Kyushu pa tvoril skrajni južni del te celine.

Bombe so razdejale industrijske predele v Tokuyami in Otaki ter skladišča olja in gasolina. Napad na japonska otoka je morda uvod v invazijo japonske celine. Tokijska vlada je bila že opozorjena, da bo Japonska kmalu dobila katastrofalne udarce, pod katerimi se bo zrušila, prav tako kot se je Nemčija.

Razdejani Berlin nacijska zapuščina

Nemci morajo odstranjevati podrtine

Berlin, 10. maja.—Hitlerjeva zapuščina je razdejani in kaotični Berlin. Na podrtinah zgodovinskih poslopij vihrajo ruske zastave z znakom srpa in kladiva. Nemške solze in glad za znamenjuje konec nacističnega imperija. Od Berlina, ki je imel čez štiri milijone prebivalcev, so ostali le kupi razvalin. Razbiti vozovi cestne železnice kažejo, kjer so bile barikade pred ruskim zavzetjem nemške prestolnice. Le nekaj cest je počiščenih. Nemci, moški, ženske in otroci morajo odstranjevati podrtine pod nadzorstvom ruskih vojaških straž. Mladih moških ni v Berlinu. Ti so bili pozvani v armado in so zdaj ujetniki zavezniških sil. Tri ruske zastave vihrajo nad podrtinami nemškega parlamenta. Na zamazanih stenah poslopij, ki še stoji in so neme priče ljutih bitk, ki so se vršile pred padcem Berlina, so ruski vojak nalepili slike Stalina in poveljnikov sovjetskih armad. Kar niso uničile ameriške in angleške bombe, so uničili izstrelki in šrapneli ruskih topov.

Prvi ameriški reporterji so dospeli v Berlin dva dni po padcu. Med temi je tudi ena žena—Virginia Irwin, dopisnica lista Post-Dispatch, ki izhaja v St. Louisu, Mo. Ruski vojak in častniki so jih prijazno sprejeli in pozdravili kot tovariše.

Italijanski partizani odlagajo orožje

Milan, Italija, 10. maja.—Italijanski partizani odlagajo orožje v zavezniških vojaških avtoritetam brez odpora. Napeti položaj se je ublažil.

MILIJONI AMERIŠKIH VOJAKOV PRIDEJO DOMOV

Vojni department razkril detajle programa

PREUREDITEV AMERIŠKIH INDUSTRIJ

Washington, D. C., 10. maja.—Vojni department je razkril detajle programa glede vračanja ameriških vojakov iz Evrope domov, zaeno pa je naznanil, da se bo okrog 45,000 vojakov vrnilo domov ta mesec.

Sedanje število ameriških vojakov v Evropi je 3,500,000. Izmed teh se jih bo vrnilo domov 3,100,000 v tem letu, 400,000 pa jih bo ostalo v Evropi kot okupacijska sila. Pričakuje se, da se bo od 270,000 do pol milijona vojakov vrnilo domov mesečno. Nekateri bodo po dopustu v Ameriki poslani na Pacifik.

Urad vojne mobilizacije je istočasno naznanil, da nabornih olajšav ne bo, čeprav bo ameriška oborožena sila v Evropi znižana. Okrog 100,000 fantov vojaške starosti bo pozvanih v armado mesečno. Ti bodo nadomestili vojne veterane, ki se bodo vrnil v Ameriko iz Evrope.

General Somervell je na sestanku s častniki dejal, da bo aleherni vojak, ki se bo vrnil iz Evrope v Ameriko, dobil 30 dni dopusta. Dalje je razkril, da je bil dotok nemških vojakov, katere so ujele ameriške armade na evropskih bojiščih, ustavljen zadnji ponedeljek.

Fred M. Vinson, direktor vojne mobilizacije, je naznanil izvajanje programa glede preureditve vojnih industrij, ki so udeležene v proizvodnji orožja, streliva in drugega vojnega materiala, za produkcijo civilnih potrebščin. Možnost je, da bo 1,500,000 delavcev izgubilo zaslužek v prehodni dobi.

Pričakuje se, da bodo industrije producirale mehanične ledenice, pralne stroje in avtomobile v prihodnjih mesecih. Vinson je priznal, da bo vzel več mesecev za preureditev industrij.

Na razpolago bo več gasolina. Lastniki avtomobilov, ki imajo karte A, bodo dobili tri galone gasolina na teden, galon več kot sedaj. Vinson je naznanil odpravo in olajšanje drugih restrikcij, ki so bile uveljavljene prej in po vstopu Amerike v vojno.

Argentina prepovedala razobešanje ruskih zastav

Buenos Aires, Argentina, 10. maja.—Vlada je prepovedala razobešanje ruskih zastav in s tem povzročila incident notranje in mednarodne važnosti, ki lahko skoti resne posledice. Policijska je dobila ukaz, naj odstrani vse ruske zastave, ki so bile razobešene po naznanilu o brezpogojni kapitulaciji Nemčije. Akcija vlade je direktna klobfota sovjetskemu zunanjemu komisarju Molotovu, kakor tudi Rusiji, ker je na konferenci v San Franciscu vodil opozicijo proti reprezentaciji Argentine. Molotov je dejal, da je sedanja argentinska vlada v bistvu fašistična, čeprav je v zadnjem momentu napovedala vojno Nemčiji in Japonski in se postavila na stran Združenih narodov.

Domače vesti

Obiak
Chicago.—Glavni urad SNPJ je v sredo obiskal Joseph Zvoikel, C. Mo. M. M. U. S. Navy, član Pionirjev 559 SNPJ, ki je doma na dopustu.

Poroka
New York.—Dne 5. maja sta se v Woodhavenu, L. I., poročila Charles Lacjana ml. in Eileen Corvi. Ženin je sin družine Charles Lacjan iz Ridgewooda.

Iz Clevelanda
Cleveland.—V ponedeljek je umrl Anton Lozich, star 55 let, doma iz vasi Poljice, Dalmacija, odkoder je prišel v Ameriko leta 1907. Tukaj zapuščena žena, dve hčeri, dva sinova in brata Georga, v Chicagu pa brata Franka. Bil je podpredsednik družbe Elaborated Roofing Co. in bolan nad leto dni.—Zobozdravnik dr. James Mally je bil odpeljan v bolnišnico Glenville.—Družina Matt F. Intihar iz Euclida je bila obveščena, da je 23. apr. padel v Nemčiji njen sin Edward, star 23 let, pri vojakih od januarja in preko morja od novembra 1943. Udeležil se je invazije Francije in je služil v prvi armadi. Poleg staršev zapuščena dve sestri.—Umrl je Joseph Leisich, star 70 let in doma iz Karlovca. V Milwaukee, Pa., zapuščena sestra.—Marian Candon, hčerka družine William Candon, ki služi v vojaški bolnišnici v Louisvilleu, Ky., je bila promovirana v stotnico armadnega bolničarskega zbora.—Poročili so se: Joseph Tekavec in Alice Vidmar ter John Kokel in Milka Pagon.—Mrtiški oglednik je ugotovil, da je bila Terezija Loxar, stara 67 let in v petek zjutraj najdena mrtva v ozadju 5816 St. Clair ave., umorjena. Policija je prejela dva osumljena starejša moška.

Nove komplikacije na konferenci

Vprašanje pokrajinske kontrole v ospredju

San Francisco, Cal., 10. maja.—Na konferenci Združenih narodov so nastale nove komplikacije zaradi vprašanja pokrajinske kontrole v povojni organizaciji za zaščito in vzdrževanje miru.

Blok latinskih republik je povzročil razkol v ameriški delegaciji in omajal enotnost med reprezentanti dežel britanskega imperija. Problem se nanaša na avtonomno akcijo v zadevah vzdrževanja in zaščite miru. Besedniki ameriške delegacije sicer trdijo, da nastali spor ni važen in da bo izravnane, ne morejo pa ga zanikati. Senator Vandenberg, član ameriške delegacije, ki je bil nekdanji zagovornik izolacije Amerike in proti vmešavanju v zadeve drugih držav, je revidiral svoje stališče. Izrekel se je za načrt avtonomije medameriškega sistema. On ima oporo pri Haroldu Stassenu, članu delegacije in bivšemu guvernerju Minnesote. Več reprezentantov latinskih republik se je izreklo proti diskuzijam o vprašanju pokrajinske kontrole v povojni organizaciji. Izjavili so, da bi razprava lahko povečala trenje.

Francoska delegacija je izrazila dvom in naglasila, da ne verjame v stvarnost politike Velike Britanije napram Nemčiji. Namignila je celo, da Francija ne bo sklenila predlagane vojaške zveze z Veliko Britanijo in da se bo naslonila na sovjetsko Rusijo.

Rusi našli Hitlerjevo truplo?

Himmler se akriiva na Danskem

London, 10. maja.—Nepotrjeno poročilo pravi, da je neki ruski general razkril, da so sovjetske čete našle truplo Hitlerja v razvalinah Berlina. Moskva ni zatrdila in ne potrdila poročila. Vest iz Moskve pravi, da ruske čete še vedno iščejo Hitlerjevo truplo. Nemci so naznanili, da je Hitler umrl kot junak v svojem glavnem stanu v Berlinu.

Ruski častniki so vprašali Anatolija Pilugina, dopisnika časniške agenture Tass, ki je bil dodeljen drugi britski armadi, ali Angleži verjamejo poročilu, da je Hitler umrl. Pilugin je odgovoril, da Angleži niso prepričani o Hitlerjevi smrti, potem pa je izjavil, da so ruske čete našle truplo, ki je bilo identificirano kot Hitlerjevo. Rusi so baje našli tudi trupla Goebbelsa, ministra nacistične propagande, njegove žene in otrok. Goebbelsovo truplo je bilo tako sežgano, da ga ni bilo mogoče spoznati.

Admiral Friedeburg, vrhovni poveljnik nemške bojne mornarice, je povedal zavezniškim častnikom po kapitulaciji Nemčije, da ne more biti nobenega dvoma o smrti Hitlerja. On je dejal, da je Heinrich Himmler, načelnik Gestapa, pobegnil na Dansko—in je morda v bližini admiralu Doenitzu, ki je nasledil Hitlerja. Doenitz je v Flensburgu, nemškem mestu v bližini danske meje.

Mussolinijeva vdova ujeta v Italiji

Rim, 10. maja.—Ameriške čete so ujele Rachelo Mussolini, vdovo bivšega italijanskega diktatorja, katerega so italijanski partizani ustrelili. Poleg nje so ujele tudi njena dva otroka, ki pa nista bila identificirana. Vse tri so Američani odpeljali v Monte Catini v bližini Florence. Prej je bila objavljena vest, da so Američani ujeli tudi Mussolinijevega sina Vittorija v bližini švicarske meje. Vdova je skušala pobegniti v Švico s sinom Romanom, kar pa se ji ni posrečilo.

Irci napadli ameriški konzulat

London, 10. maja.—Irci so napadli urad ameriškega konzula v Dublinu s kamenjem, ko je bila vojna v Evropi zaključena. Pobili so šipe v oknih konzulata, toda ranjen ni bil nihče. Irska je uradno preklcala svojo nevtralnost potem, ko je nemški poslanik Hempel obiskal premierja Eamona de Valero in ga informiral, da je njegova naloga dovršena, ker se je Nemčija brezpogojno podala.

Nedić grozi z nadaljevanjem borbe

Kitzbühel, Avstrija, 10. maja. General Milan Nedić, srbski kvizling in bivši premier vlade v Beogradu pod nemško okupacijo, je zapretil, da bodo njegove sile nadaljevale borbo proti maršalu Titu in Stalinu. "Borili smo se z generalom Mihajlovičem proti Titu, komunistom in Stalinu prej in bomo se tudi v bodoče," je dejal.

Letalski prevoz ameriških vojakov

London, 10. maja.—Transportna letala bodo prevažala ameriške vojske iz Evrope v Ameriko. Zadevno naznanilo je objavil general Earl S. Hoag, šef letalske transportacije.

POSPEŠITEV ZLOMA JAPONSKIH OBOROŽENIH SIL

Priprave za invazijo japonske celine

VLOGA RUSIJE V OPERACIJAH

Washington, D. C., 10. maja.—Radikalno reorganiziranje vodstva zavezniških vojnih operacij na Daljnem vzhodu, da se pospeši zdrobitev japonskih oboroženih sil, se obeta. Zadevni načrti so še sestavljeni.

Na podlagi teh načrtov bosta Velika Britanija in Holandija prevzeli vodstvo vojnih operacij v južnozpadnem Pacifiku, kjer so zdaj v akciji ameriške sile. Velika Britanija bo skušala iztrgati iz japonskih rok Singapur, Malajski polotok in pokrajine Vzhodne Indije, Holandija pa Javo, Sumatro in druge dele holandske Vzhodne Indije.

General Douglas MacArthur je poveljnik oboroženih sil v južnozpadnem delu Pacifika, odkar se je vrnil iz Avstralije. On bo vodil operacije proti Japoncem na kopnem. Priprave za invazijo japonske celine so v teku.

Admiral Chester W. Nimitz, poveljnik ameriške pomorske sile na Pacifiku, bo podpiral operacije invazijskih armad. Ko bodo vsi Filipinski otoki pod ameriško kontrolo, bo vsa razpoložljiva sila vržena v akcijo, katere cilj bo zdrobitev Japonske. Znamenja kažejo, da bodo otoki grupe Rykyus kmalu pod ameriško kontrolo. Ko se bo to zgodilo, bo odprta pot za invazijo japonske celine ali Kitajske.

Velik faktor je sovjetska Rusija, ki je nedavno preklcala nevtralnostno pogodbo z Japonsko. Mnogi sodijo, da je bil preklic pogodbe prvi korak vstopa Rusije v vojno z Japonsko. To možnost vidijo v Tokiju in japonski vojni lordi so alarmirani.

Japonska bo morala zaradi razpleta situacije držati veliko armad v Mandžuriji iz bojazni pred ruskim sunkom. Očitno je, da bo morala potegniti veliko število vojakov s kitajskih in drugih front.

Neodvisnost Danske razglašena

Kralj nastopil pred parlamentom

Copenhagen, Danska, 10. maja.—Kralj Kristjan je razglasil neodvisnost in osvoboditev Danske po petih letih nemške vojaške okupacije. Razglas je prišel v momentu, ko so danski nacisti še streljali v glavnem delu prestolnice.

Kralj je razglasil neodvisnost Danske v svojem govoru v parlamentu, ki se je sestel v izrednem zasedanju. On je poudarjal, da bo treba mobilizirati vsa sredstva in delovno silo za rekonstrukcijo danskih mest, kakor tudi potrebo kooperacije.

Premier Vilhelm Buhl je izrazil upanje, da bo Danska povabljena na konferenco Združenih narodov v San Franciscu. On je priznal, da je Danska podpisala protikomunistični pakt in da se je to zgodilo pod pritiskom nemške okupacijske sile. Buhl je naznanil, da bo vlada preklcala ta pakt v interesu zblizanja s sovjetsko Rusijo.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (vključno Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Detum v oklepaju na primer (May 31, 1945), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Vprašanje Trsta

Največja rana na Sloveniji po prvi svetovni vojni je bila naše zasužnje Primorje s Trstom in Gorico, za Hrivate, predvsem za Istrijane pa zasužnjena Istria. Izguba Primorja je bolela slehernega Slovenca, najbolj pa seveda naše Primorce na rodni tleh in v tujini, kajti oni so bili najbolj prizadeti, ker so direktno občutili tujece bič na svojih ramah.

Kako krut, samopašen in barbarski je bil ta bič nam je vsem znano. Kadar je človeku zabranjeno občejevanje v lastnem materinskem jeziku na svojih rodni tleh, kadar ne sme prepevati svojih narodnih pesmi v svoji lastni vasi, lastnem kraju, kadar ne sme čitati svoje knjige in časopisa niti v krogu svoje družine, ne sme imeti svojih kulturnih, gospodarskih in drugih organizacij za podvig sebe in svojega naroda—tak človek, taka narodnostna skupina se v resnici nahaja v pravi sužnosti.

To sužnost so v vsej nagoti občutili skoraj 25 let naši primorski Slovenci in Istrijani—kakor tudi tirolski Nemci pod Italijo. Zanje je bila to doba strašnega trpljenja. Najbrže ni bila nobena narodnostna manjšina v vsej medvojni Evropi toliko kulturno zatirana kot so bili ravno naši Slovenci na Primorskem in v Istriji.

Koroški Slovenci do prihoda nemškega nacizma niso občutili tega biča, kajti v prednacijski Avstriji so imeli dobro mero kulturne svobode—svoje časopise, šole, pevske zbornice in druge kulturne in gospodarske organizacije. Več ali manj jih je bolelo le to, ker so bili odrezani od Slovenije; toda ta bolelost ni bila tako huda, ker so se lahko kulturno izživljali, dasi v bolj ozkih mejah kot pa v Sloveniji.

Toda primorski Slovenci so bili obsojeni v narodno smrt. To je bil ves namen in smoter vse politike fašistične Italije: čim prej njih politično podjarmljenih Jugoslovancev. Iz te gotove narodne smrti jih je rešila krvava katastrofa zadnjih let, predvsem zmaga nad osi.

Zdaj so primorski Slovenci in Istrijani zopet na pragu združenja s svojimi brati! In to tudi veliko po zaslugi herojskega osvobodilnega gibanja, ki je zajelo v svoje vrste domalega vse primorske Jugoslovance od Tolmina do Reke. Zedinjena Slovenija je na pragu uresničenja! Če bi ne bilo Osvobodilne fronte, ne vemo, kako bi šlo—sigurno mnogo težje. To zedinjenje je in bo za vso Slovenijo sigurno največji dan.

★ ★ ★

Dasi smo danes prilično sigurni, da je Zedinjena Slovenija že gotova stvar: da postane slovensko Primorje do Soče zopet SLOVENSKO, hrvaška Istria zopet HRVAŠKA, še ni nobene gotovosti, kaj se zgodi s Trstom. Enako tudi nismo še gotovi, kaj se zgodi s koroškimi Slovenci. Ampak tukaj se bomo pomudili samo pri Trstu.

Zadnje dni je Trst zopet prišel v svetovni tisk. In v ta tisk je prišel predvsem kot sporna kost med Italijo in Jugoslavijo. Radi Trsta so bile v Rimu zadnje dni demonstracije in krvavi kravali. Drugo je tudi, da je med Titom in generalom Alexandrom, vrhovnim poveljnikom anglo-ameriških sil v Sredozemlju, očitno nesporazum, kajti Trst je zdaj menda zaseden po jugoslovanskih in angleških četah.

Kako je prišlo do tega, je znano le tajni diplomaciji. Razni viri to poročajo na podlagi raznih domnev, da sta se maršal Tito in general Alexander zadnjič v Belgradu dogovorila, da Trst in vse Primorje zasedejo jugoslovanske osvobodilne čete. Če je na tem kaj resnice, nam ni znano. Svetu je le znano, da je Tito protestiral proti angleški okupaciji Trsta, katerega je menda osvobodila jugoslovanska vojska, kakor tudi Gorico. Vsaj tako se je glasilo radijsko poročilo iz Belgrada. Drugi dan pa smo čitali, da so Trst in Gorico zasledle novozelandske čete, proti čemur je Tito protestiral.

Tiste dni smo tudi čitali, da je Bonomi zahteval od generala Alexandra, da morajo v smislu tajne kapitulacijske pogodbe z Italijo zavezništvo, to je anglo-ameriške čete zasesti Trst in menda vse Primorje. Če kapitulacijska pogodba res to določa, tedaj generalu Alexandru ni kazalo drugega kot to, da pošlje nekaj vojakov v Trst in Gorico in s tem formalno zadosti pogodbi. Če je resnica, tedaj je bil tudi Titov protest le bolj formalnega značaja.

Omenimo naj še "vest," ki pravi, da novozelandske čete drže v Trstu le pristanišče, jugoslovanska vojska pa ostale dele mesta. Koliko je na tem resnice, nam še ni znano, ko pisemo te vrstice. Dejstvo vsekakor je, da zadnje dni ni skoraj nobenih vesti iz Jugoslavije in Primorja in si zato ne moremo ustvariti približne slike, kaj se tam dogaja.

★ ★ ★

Da je Trst sporno vprašanje, bo to resnica zanikal le oni, ki hoče biti slep. Slovenci lahko še bolj argumentiramo in dokazujemo, da Italija nima nobene pravice do Trsta, še manj pa do Gorice, dejstvo je vseeno, da je Trst po prebivalstvu v pretežni večini italijanski. Tega dejstva ni mogoče potisniti na stran in tudi Trsta ne enostavno proglasiti za slovensko mesto. S tem bi to vprašanje ne bilo rešeno, kakor tudi ne z nasilnim izgonom Italijanov—ali, "da se jih pomeče v morje," kot je pred par leti sugestiral na nekem shodu neki demagog. Taka "rešitev" tega vprašanja bi bila tipično nacifasistična in obenem tudi največja sramota za vse Slovence in Jugoslovane.

V interesu mirnega sožitja in prijateljskih odnosov obeh dežel, Jugoslavije in Italije je, da je vprašanje Trsta pravično in modro rešeno. Veseli nas, da se tega zavedajo tudi trezni in dalekovidni elementi v Sloveniji in Italiji.

Glasovi iz
naselbin

PRIJATELJSKA DEBATA

Walshville, Ill.—Tukaj je moj drugi članek prijateljske debate, katero želi rojak George Gornik iz države Washingtona. Obiljubil sem, da bom pisal o potrebi socialne revolucije. To hočem pisati v tem članku.

Družabne ustanove bi morale odgovarjati načinu, po katerem pridobivamo življenske potrebščine. Danes ne pridobivamo življenskih potrebščin več na tisti način, ki so jih ljudje pridobivali takrat, ko so bile Združene države ustanovljene. Danes pridobivamo življenske potrebščine na industrijski način in vsled tega nam je danes potrebna industrijska, ne politična vlada.

Revolucija ne pomeni prelivanja krvi. Revolucija pomeni, da se nekaj starega odpravi in na isto mesto postavi nekaj novega. Socialna revolucija pomeni, da se politična vlada odpravi in na njeno mesto postavi industrijska vlada.

Naloga kapitalistične države, politične vlade, je, da šteti privatno lastnino in da drži red med ljudmi. Ko so bile Združene države ustanovljene, so ljudje lastovali privatno lastnino in če je kdo ni lastoval, jo je lahko dobil. Dobil je lahko zemljo od vlade in postal farmlar. Ljudje so takrat lastovali Ameriko in delavskega razreda, proletarcev, ni bilo. Takrat je bila kapitalistična država in politična vlada na mestu in pravilna. Danes ni več.

Zdaj si pa oglejmo, kdo lastuje Ameriko danes. Federal Trade Commission nam daje leta 1926 te-le številke: En odstotek ljudi lastuje 59 odstotkov premoženja, 12 odstotkov 33 odstotkov premoženja, medtem ko 87 odstotkov ljudi lastuje samo 8 odstotkov premoženja. Trinajst odstotkov ljudi lastuje torej 92 odstotkov premoženja, 87 odstotkov ljudi pa samo 8 odstotkov. Od leta 1926 pa teh par ljudi seveda lastuje še več premoženja in velika večina ljudi pa še manj. Kako je pa prišlo teh par ljudi do tako ogromnega premoženja? Ukradli so ga tistim, ki so ga producirali—delavcem!

Ko so bile Združene države ustanovljene, so bila proizvajalna sredstva v lasti majhna, v obliki ročne orodja. En človek je produciral sam ves proizvod. In ker je lastoval proizvajalno sredstvo, je lastoval tudi proizvod, ki ga je produciral. Nihče ga ni izkoriščal. Čevljar, na primer, je lastoval proizvajalno sredstvo in ko je produciral par čevljev, so bili čevlji njegova lastnina. Kolar je napravil voz in ko ga je napravil, je bil njegova lastnina itd. Takrat ljudje niso vedeli ničesar o kaki brezposelnosti, ničesar o depresiji.

Danes je vse drugače. Iz majhnih delavnic so se razvile velike tovarne, iz ročnega orodja pa moderni stroji. Danes ne producira en človek ves proizvod sam. Danes prispevajo vsi delavci iz vsake industrije nekaj k vsakemu proizvodu. Danes imamo kolektivno proizvodnjo. Vzemimo na primer hlebec kruha. Kdo ga je produciral? Nekdo bo mogoče rekel, da delavci v pekarni. (Nekatere ženske pečejo tudi doma.) To pa ni res. Delavci v pekarni bi ne mogli speči kruha, če bi ne imeli moke. Moko so morali producirati delavci v mlinu. Delavci v mlinu pa

bi ne mogli producirati moke, če ne bi imeli žita. Žito se je moralo pridelati na zemlji. Žita bi se pa zopet ne moglo pridelati, če ne bi bilo poljedelških strojev in drugega orodja. Zato je bilo pa potrebno železne rude, premoga in drugega, kar je bilo potrebno, tudi transportacija. Tako vidimo, da za vsaki, tudi najmanjši proizvod je treba vseh delavcev in vseh industrij. Zgodilo se je pa tudi nekaj drugega. Danes ne lastujejo več proizvozniki tisti ljudje, ki jih producirajo, temveč tatovi, ki jim proizvode krajejo. V proizvodnji, v načinu, po katerem pridobivamo življenske potrebščine, se je torej izvršila revolucija, družabne ustanove so pa ostale iste, kot so bile. Morajo priti nove, zato je treba socialne revolucije.

Zdaj si pa oglejmo vlade, politično in industrijsko, kako so sestavljene. Politična vlada slovi na zemljepisnih mejah, na volilnih okrajih. Pod politično vlado volimo tam, kjer spimo, pod industrijsko vlado bomo pa volili tam, kjer bomo delali. Kadar volimo predsednika pod politično vlado, volimo v vseh 48 državah, to je največji volilni okraj. Kadar volimo gubernerja, volimo v eni državi, to je manjši volilni okraj. Kadar volimo okrajne uradnike, to je zopet manjši volilni okraj. Kadar volimo uradnike za mestno upravo, je zopet manjši volilni okraj. Kadar izvolimo te političarje v urade, kaj delajo tam? Nič koristnega, ker ne prispevajo ničesar k produkciji. Oni držijo red med ljudmi, njih največja naloga pa je, da držijo delavce v potlačanju za kapitaliste.

Zdaj pa recimo, da bi kapitalisti kar naenkrat rekli delavcem takole: Tukaj imate vse industrije in politično vlado, pa vladajte kakor hočete. Delavci bi pri najboljši volji ne mogli rabiti politične vlade, ker ne soglašajo z današnjo moderno industrijsko produkcijo. Za primeru hočem vzeti dve industriji: premogarsko in transportno. Recimo, da bi v državi Illinois bil izvoljen za gubernerja premogar. On bi lahko zastopal premogarje, ker se razume v tej industriji, ne bi pa mogel zastopati delavcev v drugih industrijah, kjer se nič ne razume. Če bi premogarja postavili, da upravlja železnice, vlaki bi trčili skupaj in transportacija bi se ustavila. Če bi pa postavili delavca iz železnice, da upravlja premogovnik, bi ne prišel premog na dan, ker se v tej industriji nič ne razume. Politična vlada se mora enostavno vreči med staro šaro, ker ne spada v današnjo moderno produkcijo.

Industrijska vlada pa ne bo slonela na zemljepisnih mejah, volilnih okrajih, temveč na industrijah. Zastopnike v vseindustrialni kongres pa ne bomo volili iz 48 držav, temveč iz industrij. Delavci iz vsake industrije bodo poslali svoje zastopnike v vseindustrialni kongres in ti zastopniki bodo popolnoma sposobni zastopati delavce, ker bo vsak od njih prav dobro vedel, kaj je potrebno v industriji, iz katere prihaja. Naloga teh zastopnikov pa bo, da bodo vodili in upravljali industrije. Racionalno bodo, koliko je ljudi in koliko ti ljudje potrebujejo hrane, obleke, zavetišča in drugega, in skrbeli bodo, da ti ljudje

Kakor poroča zadnje dni Office of War Information, je Ljudska Pravica, glasilo komunistične stranke v Sloveniji, zadnji mesec objavila članek, v katerem predlaga rešitev tržaškega vprašanja na ta način, da Trst postane avtonomno mesto v okviru Jugoslavije. To bi pomenilo, da bi Trst dobil status nekakšne avtonomne mestne države pod Slovenijo ali Jugoslavijo.

Grof Sforza pa se je toliko sprijaznil s položajem, da je zdaj očitno zavrgel vse italijanski imperializem vis-à-vis Slovenije in Jugoslavije. Kot je zadnje dni poročal Fodor iz Rima, se je Sforza izrekel, naj Trst postane samostojno mednarodno pristaniščno mesto, ki bi ne spadalo ne pod Italijo niti pod Jugoslavijo. Tako solucijo priporočajo tudi nekateri drugi vplivni demokratični Italijani, med njimi profesor Salvemini. In Sforza gotovo ne govori samo v svojem imenu, marveč lahko smatramo, da je to danes stališče italijanske leve.

Če se jugoslovanska vlada postavi na stališče kot ga je orisala Ljudska Pravica, italijanska pa na stališče kot ga je naglasil grof Sforza, bo vprašanje Trsta lahko rešeno pravično in modro za Slovenijo in Italijane. Dejstvo je, da je Trst živa gospodarska potreba vse centralne Evrope, ne samo Slovenije; dalje, da ga je zgradila vsa podonavska kotlina in da brez tega zaledja ne more preživeti.

Zastopniki unije CIO in ADF, tovarnarjev in general F. E. Uhl v Atlant, Ga., se posvetujejo, kako pri produkciji čim bolj realizirati geslo "Let's knock them out." Taki odbori obstoje po mnogih tovarnah kričim dežele.

to tudi dobijo. To bo industrijska uprava, katere je potrebna v moderni proizvodnji in, ti zastopniki bodo indirektno prispevali svoj del k produkciji, ker se bodo bavili s proizvodnjo. Seveda, pod tako vlado ne bo mesta za nobenega kapitalista, nobeno državo in nobenega političarja. Delavci bodo lastovali vso zemljo in vse industrije. Volili bodo pa seveda tudi svoje delovodje vsak v svoji industriji, kjer bodo delali.

This, my friend Gornik, is not foreign economy, but American. It has first been conceived by the social scientist Daniel De Leon, right here in America. It means Socialist Industrial Union Administration.

Razume se, da tako vlado bodo morali vzpostaviti delavci, tako organizirani, kakor S. L. P. uči. Na ekonomskem polju v socialistični industrijski uniji zato, da vzamejo industrije. Na političnem polju v svoji revolucionarni stranki zato, da vzamejo politično vlado in jo odpravijo. Ko bodo delavci to storili, bodo izvršili socialno revolucijo.

V Ameriki so bile do danes izvršeni dve revoluciji: Prva, ko so revolucionarni očetje odvzeli zemljo angleškemu kralju Juriju, in druga, ko je bila odpravljena telesna sužnost. Zdaj je pa na vrsti še ena revolucija, socialna revolucija, ki bo odpravila mezdnjo sužnost. Kadar bo ta izvršena, tedaj bomo imeli šele pravo svobodo, pravo demokracijo—industrijsko demokracijo.

Nekoč je bila ta zemlja, kar so danes Združene države, lastnina angleškega kralja Jurija, seveda po tistih postavah, ki jih je on naredil. Revolucionarni očetje so pa izdali izjavo neodvisnosti in povedali kralju Juriju, da to ni več njegova lastnina, in kralj Jurij je pogorel.

Nekega dne bodo tudi delavci izdali izjavo neodvisnosti od kapitalistov in bodo vzeli vse nazaj, kar so jim kapitalisti ukradli. Kapitalisti bodo pa morali iti na delo, ali bodo pa lahko lačni stradali. Delavci bodo obračunali s svojimi Judeži, ki jih danes prodajajo kapitalistom, ki jim pripovedujejo, da sta si kapitalist in delavec brata, da imata skupne interese in da je vsled tega treba sklepati pogodbe s kapitalisti. V vojnem času je bil zakon ponudbe in zahteve na strani delavcev in delavci bi imeli lahko višjo plačo kot so jo dobivali, ti Judeži so pa podpisali tako pogodbo, da delavci ne smejo stavkati. Delavci so pa vseeno stavkali, enkrat tu, enkrat tam, in Judeži so tako stavko nazvali nepostavno stavko. Na drugi strani so pa kapitalisti postavili formulo malega jekla in plača ni sinela višje kot toliko, čeprav so cene rastle. Za kapitaliste pa ni bilo nobene formule in njih profit se je stalno dvigal. Nekega dne se bodo delavci dvignili in po deželi se bo razširil krič: The Industries to the workers! All power to the Socialist Industrial Union!

Industrije so danes od vrha do tal v rokah delavcev. Najeti delavci vodijo in upravljaajo industrije in delavci producirajo vse. Delavci morajo samo obdržati, kar producirajo, pa bodo imeli socializem. To pa lahko imajo vsak čas, kadar se za to zavzamejo, da hočejo imeti.

Kakor je potrebno v Ameriki vseh delavcev in vseh industrij, da se producira tudi najmanjši proizvod, tako tudi v Evropi, ker so tudi tam moderne industrije in moderna proizvodnja. Delavci v stari domovini bodo morali resneje misliti in ostreje govoriti kakor: "Smrt fašizmu in svoboda narodu!" Oni bodo morali obsoditi na smrt pravega zločinca—kapitalizem! Delavci vseh narodov v stari domovini se bodo morali združiti, morali bodo pognati vse političarje vseh držav iz vseh uradov na delo in bodo morali vzpostaviti industrijsko upravo, industrijsko demokracijo, prav tako kakor tukaj v Ameriki.

Kar sem pisal v teh dveh člankih prijateljske debate, to niso moje izmišljotine. Tako uči S. L. P., ki je revolucionarna politična stranka; ima svoje člane in simpatičarje in priporoča delavcem, naj sprejmejo njen program, da se bodo ekonomsko osvobodili in obenem napravili red in mir na svetu, katerega si vsi želimo in katerega človeštvo tako zelo potrebuje.

Joseph Brown.

IZ BRIDGEVILLE

Bridgeville, Pa.—Časi se spreminjajo in leta hitro tečejo. Človek postane čez noč star; vse kosti otrde in jutraj ostaneš bolj utrujen kot večer poprej, ko si legel k počitku.

Kako hitro odleti mladost od nas! Premišljam kam in kdaj so minula mlada leta? Kaj imam od življenja, ko že garam 41 let za gospode kapitaliste, kateri si rede svoje velike trube od delavskih žuljev? Človeku se lase naježe, ko se domisli, kaj vse je že preстал. Veliko smo delali in zgradili v naši novi domovini. Ko smo se naselili v Ameriki, ni bilo avtomobilov in ne cest, aeroplanov in ne poulične železnice. Ne, tedaj, ko smo zagledali kip Svovode v New Yorku, ni bilo vsega tega, sedaj pa imamo vsega v izobilju, še preveč.

Tudi sedanja vojna je drugačna kot prejšnje. Klanja ni kraja in ne konca. Ampak nacisti jih dobivajo po bučah, kar zaslužio, vsaj so oni prišli to strašno vojno. Upam, da bodo temeljito potolčeni in ne imeli nikoli več prilike, pokazati se na svetlo.

Velika škoda je, da smo v tem kritičnem času izgubili našega velikega voditelja Roosevelta; z njim smo izgubili tudi upanje v pravičen mir. Da, Roosevelt je bil zagovornik malih narodov in prav tako malega človeka, delavca. Zavzemal je visoko mesto predsednika Zedinjenih držav tri termine, v času četrtega pa ga je pobrala smrt, tako danes ni na svetovni konferenci Združenih narodov mož pravice in resnice. Časten spomin našemu velikemu voditelju Rooseveltu!

Pred Rooseveltom, v času Hooverjeve administracije, smo imeli delavci hude čase. Spominjam se l. 1931, ko smo šli na stavko in po naših glavah so padali koščki, ko pa smo zastavkali v času Rooseveltove administracije, pa nas niso preganjali policisti in smo lahko bili na kom-panijski zemlji.

V naši naselbini so razmere po navadi. Med nami vlada lepa harmonija in tudi pri društvu napredujemo. Tako gremo naprej iz leta v leto, dokler bomo hodili po tem svetu. Kakor sem že omenil, naše društvo št.

295 SNPJ napreduje v vseh ozi-
rih. Tudi društveno dvorano
imamo plačano, poleg tega pa
še nekaj tisočakov rezerve za
deževne dni. Reči moram, da
so tukajšnji Slovenci vsi mi-
ljubni in dobri družabniki, ta-
ko da se večkrat prav lepo za-
bavamo.

Naj še omenim, da je padel v
vojni naš mladi član Jack Ja-
pel. Tu zapuša mater in sestro.
Mladenec je dal svoje mlado živ-
ljenje za domovino in svobodo
sveta. Moje globoko sožalje!

Frank Strah.

GLAS IZ CALIFORNIJE

Petaluma, Cal.—Ker je mo-
ja naročnina na Prosveto po-
tekla, prilagam denar za na-
de leto.

V listu čitam mnoge zanimive
novice in članke, posebno pa me
zanimajo dopisniki, čeravno jih
osebno ne poznam. Želim veli-
kemu Tonetu in njegovi ženi
zdravja in da bi se njuna sinova
kmalu povrnila domov. To je
želja vseh mater, ki imamo si-
novce na bojnih planjavah.

Radio poroča, da smo zmagali
v Evropi in da bo kmalu konec
vojne tudi z japonskim vragom.
Upajmo, da se ta strašna morija
nikoli več ne ponovi in da niso
bile zastoj tak velike žrtve.

Sedaj imamo novega predse-
dnika Trumana. Da bi bil tudi
on naklonjen malemu človeku,
kakor je bil nepozabni Franklin
Delano Roosevelt.

Zaključujem in pozdravljam
uredništvo in čitatelje Prosvete.

Jennie Kotzman.

NIMA JETIKE

White Valley, Pa.—Zadnjič
sem omenil, da so me že v dru-
gič odpeljali v Greensburg v
bolnišnico, kjer so me preiskali
z X-zarki. Dne 7. aprila pa sem
šel ponovno k mojemu zdravni-
ku in mu povedal, kako postop-
ajo z menoj. Zdravnik mi je
objavil, da bo pregledal sliko
X-zarkov in se sam prepričal o
celi stvari. Dne 9. aprila je si-
ko preiskal in ponovno ugotov-
vil, da nimam jetike, ampak ta-
ko zvano naduho, ki je razširja-
na med rudarji.

Dne 11. aprila sem se napotil
v tovarno in vprašal uradnike,
kaj mislijo o celi stvari. Vpra-
šali so me, kje sedaj delam, ja-
pa sem jim odgovoril, da ni-
kjer, razen doma na vrtu. Za-
gotovil sem jih, da bi rad delal,
a mi nečajo dati prilike. Odgo-
vor je bil zopet isti: da mi ne
morejo dati dela, ker sem bolan.
Uradnika sem nato vpra-
šal, kako on ve, da sem bolan,
nakar mi je pokazal sliko, češ,
ta kaže, da sem jetičen. Tedaj
pa sem mu pokazal pismo moje-
ga zdravnika. Pismo je pregle-
dal in dejal, da bo sam obiskal
mojega zdravnika. Poslovil sem
se, toda čez nekaj minut je moj
prišel z avtomobilom za menoj
in hotel je imeti moj zdravni-
ško spričevalo. Nekaj časa sem
se obotavljal, ko pa me je za-
gotovil, da mi ga bo poslal, in
nekaj dneh nazaj, sem mu ga
izročil.

Potem sem zopet čakal in ča-
kal, dne 21. aprila pa sem zopet
obiskal mojega zdravnika in
on mi je povedal, da sta bila pri
njemu dva uradnika od tovar-
ne in sta dejala, ako dokazem,
da nimam jetike, bom zopet do-
bil delo. Zdravnik mi je sve-
toval, naj grem v Pittsburgh na
kliniko, kjer me bodo ponovno
preiskali. Dne 24. aprila, prav
na moj 65. rojstni dan, sem šel
v Pittsburgh in dr. Arch me je
peljal v kliniko. Tam so me
ponovno pregledali z X-zarki in
posneli sliko ter ugotovili, da
nimam jetike, pač pa majhna
naduho, kakor je že poprej ugo-
tovil moj zdravnik. Zdravnik
sem povedal, da sem delal v pre-
mogovniku več kot 30 let, on pa
mi je dejal, da ne smem iti de-
lat v premogovnik. Povedal
sem mu tudi o mojem prvem
delu pri omenjeni družbi in o
delu, ki mi ga je potem hotel
vsliti. Obiljubil mi je tudi, da
bo poslal družbi dobro poročilo
o mojem stanju. Seveda, kdaj
me bodo poklicali nazaj na de-
lo, ne vem.

Te vrstice sem napisal zato,
ker me je kompanija hotela
prepričati, da imam jetiko, kar
pa ni resnica. Nihče v moji dru-
žini je ni še imel. Nisem rad a-
žini je ni še imel. Nisem rad a-
tem pisal v javnosti, toda vsak
ima pravico braniti svojo čast.
Jurij Previc.

Konstruktivno približevanje trajnemu miru

Že več mesecev je v teku razpravljanje o načrtih za mednarodno svetovno organizacijo, ki jo nameravajo vzpostaviti Združeni narodi. Ljudje v mnogih deželah razglabljajo o teh načrtih, ki so bili prvič določeni, čeprav le uvodno, obrisani v takozvanih dumbartonskih predlogih. Več vprašanj, ki niso bila rešena, ko je bila konferenca v Dumbarton Oaks v teku, je prišlo ponovno v pretres tekom konference na Krimu, ko so se sestali predsednik Roosevelt, Stalin in Churchill. Sedaj, ko je v teku konferenca v San Franciscu, se svet ozira na ta sestanek predstavnikov Združenih narodov z nado, da bodo ti uspešno začrtali poslovnico za predloženo organizacijo miru Združenih narodov.

Sedanja vojna je dolgo trajala in krvava; uničevanje, ki ga povzroča, je katastrofalno. Ako se hoče civilizacijo ohraniti, je očitno, da človeštvo ne bo zmoglo še ene vojne svetovnega obsega. Iz tega vidika je tudi naravno, da se je mnogo pisalo in govorilo o načrtih za bodoči mir in ohrano istega, ter o ustroju, ki bi bil potreben za vzdrževanje miru in za preprečevanje agresivnih vpadov. Manj pa se je pisalo in govorilo o tem, da so potrebni gotovi splošni principi, na podlagi katerih bi treba voditi odnose med ljudstvi tako, da bodo grožnje agresivnosti med narodi same odpadle in prenehale biti večno strašilo.

Začetni koraki, ki so bili podzveti z ozirom na vzpostavitev organizacije Združenih narodov, so pokazali, da so se predstavniki raznih ljudstev zavedali važnosti pozitivnega približevanja trajnega miru. Posebno zadovoljivo v tej smeri je dejstvo, da dosednji načrti za nameravano organizacijo z ohrano miru ne izključujejo mnogih konkretnih prizadevanj, ki se jih že izvaja na polju mednarodnih ekonomskih in socialnih potreb.

Organizacija miru bi se odnosaše se podkrepila, koordinirala in razširila pod okriljem posebnega ekonomskega in socialnega sveta, ki bi bil podrejen obsegu zboru. Temeljni cilj tega prizadevanja je jasen: Blagostanje človeštva bo imelo prednost ne le pri enih ali pri nekaterih narodih, pač pa pri vseh narodih in sebično povzdigovanje in okoriščenje nekaterih na račun mnogih se bo moralo umakniti novemu naziranju.

Mednarodna delavska organizacija je lep vzgled, ki kaže, kaj je mogoče doseči potom sodelovanja z drugimi narodi. Ta organizacija je bila vzpostavljena istčasno kot Liga narodov. In od onega časa naprej pa do danes je neprestano delovala na tem, da pomaga delavcem širom sveta do boljših delavskih razmer. Vzpodbudila je delavstvo k agitaciji za sprejetje zakonov, ki naj ščitijo mladoletne, regulirajo mezde, delovne ure in omogočajo boljše življenjske razmere za povprečnega delavca.

Po sedanjih načrtih za svetovno organizacijo bi obstoječe mednarodne agencije kot je Mednarodna delavska organizacija (International Labor Organization) še nadalje delovala samostojno, toda bi bile povezane z organizacijo Združenih narodov potom ekonomskega in socialnega sveta.

Z drugimi besedami povedano: vse sedaj obstoječe mednarodne organizacije, ki vodijo bodisi ekonomske ali pa socialno-dobrodelne in človečanske aktivnosti, bi bile pritegnjene v delokrog obsega zbora in ekonomskega in socialnega sveta Združenih narodov. V ta delokrog bi torej pripadala organizacija ILO, dalje UNRRA in pa Universal Postal Union (svetovna poštna zveza). Druge organizacije, ki so bile že predložene, bi vključevale poljedelsko in živilsko organizacijo ter mednarodno bančno in denarno ustanovo za obnovo in finance. Druge slične organizacije, ki bodo predložene, bodo krile promet, kulturo, vzgojo in ekonomske ureditve ter sporazume.

Trajen mir, če gledamo v bodočnost, bo mogoče zgraditi samo na varni podlagi ekonomskega in človečanskega sodelovanja med narodi. Na podlagi skupnega sodelovanja je bilo mogoče zgraditi vojni ustroj, ki nam sedaj prinaša zmago... in Združeni narodi so se iz tega marsikaj naučili.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveta"? Podprite svoj list!

Slovenska partizanska pesem

Zbral in uredil Mile Klopčič

Vojka:

Pismo

Ne joči, mama, saj me rana več ne skeli. Verjemi, še enkrat rada bi dala za veliko stvar svojo mlado kri.

Ne joči, mama! Pogledaj iz tisoč oči iskra, ki sem jo vžgala, kot kres gori!

Ne joči, mama, ker le to me boli. Bodi, kar smo mi vsi, in tudi stisni pesti.

(Opomba: Mlado partizanko Vojko so ubili gestapovci 1. maja 1944 nad Zagorjem ob Savi.)

Sergej Vošnjak:

Partizanski materi

Ne vem, zakaj se rad spominjam nanjo, Saj taka je, kot vsaka druga mati. A vendar, nekaj me prikljeva nanjo, čeprav sem videl jo samo enkrat.

Ko z Vanjo, bil mi vojni je tovariš, ob tabornem sva ognju kje sedela, mi pravil je, kako ima jo rad, kaj ona, starka, mora pretrpeti, ker on, njen sin, je šel v partizane, kjer se bori za dom in za leptane, zaslužene slovenske brate.

A zdaj je Vanja mrtev. Uboga mati! A jaz sporočil sem ji to novico... Takrat me je objela, poljubila. Za njim ni vroče solze potočila, le rekla mi je: "Bil je tvoj tovariš, zato te ljubim, kakor sem njega. In tvoja je dolžnost, da ga maščuješ! Če mi to željo res izpolniš boš, bom srečna spet, kakor sem prej bila."

Drago (Gorenjski odred):

Sonet

S ponosom in pogumom vsi prežeti smo v borbo šli za srečo domačije. Pred nami v vetru prapor naš se vije in naša sila v gromu pušk meti!

Le kaj čakali smo do tega dneva, zakaj že prej se nismo v boj spustili in maščevali vseh, ki jih pobili so okupatorji, besneč od gneva.

Zdaj zver pod našimi udarci pada, ni ji miru podnevi ne ponoči, odklenkala ji je poslednja nada!

Zaman bili so govori vpijoči, oblast od Narvika do Stalingrada — takole, kdor se napihuje, poči.

Jugoslovanski begunci hvalijo UNRRA

Split. (ONA) — Prvi begunci, približno 1500 po številu, so se vrnili sem iz taborišča, katere je urejevala UNRRA v severni Afriki. Povsod se dramatično odigrava srečanje onih, ki so bili na varnem v severni Afriki, in onih, ki so vztrajali doma. Obe skupini sta silno veseli, da sta zopet skupaj — med naj-srečnejše je najbrže treba prištevati one, ki so se vrnili v to opustošeno deželo, ki je vseeno njihov dom.

"Britanci in Amerikanci v El Shattu so bili čudovito dobri z nami," nam je pripovedoval možak, oče treh otrok. "Imeli smo dovolj jedi in obleke, in tudi mnogo druge podpore. Nikdar ne bomo pozabili teh dobrot," je zatrjeval.

Zdaj je še približno 25.000 jugoslovanskih beguncev v severni Afriki. Ako bo dovolj ladij na razpolago, bodo najbrže vsi zopet doma do konca meseca junija.

Ni se ustrašila sovražnih krogel

(Ljudska pravica, 24. marca 1945)

Mrzlo jutranje ozračje pretresajo strel iz pušk in mitraljezov. Od časa do časa zažvižga po zraku mina in se hreščeče razpoči.

Na položajih smo. Na cesti pod nami so se utrdili Švabi, ki smo jih presenčili na roparskem pohodu. Njihovi šarci lajajo neprestano. Skušajo nas pregnati. Čeprav je njihov ogenj vedno huši, se jim ne posreči. Pač pa dajejo naši breni, brede in šarci Švabom precej opraviti.

Mraz pritiska od minute do minute. Mitraljezec se jezi na Švabe. Zaradi njih mora zmrzovati. V sveti jezi pošilja ra-

Drago (Gorenjski odred):

Pod oknom

Pod oknom jaz tvojim poslednji stojim, pozdravljam te, preden odhajam, poslednjič nocoj si k tebi želim, še enkrat ti roko podajam.

Saj jutri bom hodil že daleč od tod v planinah sred snežnih planjav, nahrbtnik bom nosil in pela povsod bo puška domači pozdrav.

Naj žalost ne gleda ti iz lepih oči, veseli se, vriskaj z menoj! Zdaj v borbo za svobodo narod hiti, ne jokaj, veselo zapoj!

Borili se bomo, da naša nekoč bo zlata svoboda in zmaga, takrat spet potkal ti bom neko noč na okence, deklica draga.

Zdenko:

Martini

Mladost je pač najlepši čas življenja, Res sreča je, če v miru jo uživaš. Ah, rad prišel bi tja, kjer mirno snivaš, Kjer si ti, izpolnitev hrepenenja!

Oh zdaj je kruta vojna, čas trpljenja, Veselje prav v globini duše skrivaš. In skoz tegobe komaj se prerišiš, Mar še ne pride sončni dan vstajenja?

Akrostiti ta sem v daljnih hribih spisal, Roke pri tabornem sem ognju grel, Toplote tvoje, draga, sem pogrešal.

Iz srca te ne bom nikdar izbrisal, Nad vsem bom srečen, ko k tebi bom prišel, In Bog ne daj, da v borbi bi opešal.

Tone Seljakar:

Ilova gora

(Iz zbirke "Sovražnik." Opisuje legendarno borbo z Nemci jeseni 1943 na Ilovi gori)

Jo, gora smrti, tod so čudezni vrtili. Ognjeno cvetje bruha iz tal, nad nami črnga dima val; mimo nas jeklene čebele so smrtonosne pesmi pele in na orgljice je smrt igrala, ognjene himne v nas vihrala. Mi pa z obrazom v prst smo se trgali iz naših vrst: Ta je vzkliknil kakor pijan in je padel v znak vzravnani, drugi je roke razprostil in se je v prst zlomljen ozrl, tretji pa je planil ko ptica v nebo in se z viška zgrudil v odprto zemljo.

Jo, gora smrti!

(Konec.)

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvršni odbor
VINCENT CAINKAR, gl. predsednik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomočnik tajnika 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blaginjak 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISNEK, tajnik bol. odd. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direkt. mlad. oddel. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki
MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik Box 64, Universal, Pa.
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik 3579 W. 66th St., Cleveland 2, Ohio

Distriktni podpredsedniki
JOE CULKAR, prvo okrožje 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje R. D. No. 1, Oakdale, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje 7825 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje 9979 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMBROZICH, peto okrožje 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šestno okrožje 583 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odbor
MATH PETROVICH, predsednik 253 E. 131st St., Cleveland 10, Ohio
VINCENT CAINKAR 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
RONALD J. LOTRICH 1937 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.
RUDOLPH LISCH 700 E. 260th St., Euclid 17, O.

Poradni odbor
ANTON SHULAR, predsednik Box 27, Arma, Kansas
FRANK VRATARIČ 315 Toner St., Luzerne, Pa.
FRANK BARBIC 19511 Mushoka Ave., Cleveland 19, Ohio
ANDREW VIDRICH 705 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOSEPHINE MOČNIK 772 E. 180th Street, Cleveland 19, Ohio

Nadzorni odbor
FRANK ZATZ, predsednik 2301 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JOSEPH FOLT 1237 E. 60th St., Cleveland 3, Ohio
ANDREW GRUM 17183 Snowden, Detroit 21, Mich.
JOHN OLIP 231 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAI 25 Westclaw Ave., Peru, Ill.

Glavni adresniki
DR. JOHN J. ZAVERNIK 2219 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.

Denarni prispevki za stari kraj

War Relief Fund of Americans of South-Slavic Descent
465 Lexington Avenue, New York 17, New York

OSMI IZKAZ
Prispevki prejeli od 1. marca do vključno 31. marca:

CALIFORNIA:
Oakland—Društvo 4253 IWO \$50.00
Oakland—Društvo 4253 IWO \$50.00
United Slavonian Society 2.50
San Pedro—Yugoslav American Central Council 8,000.00
San Francisco—S/S Bosanka 91.00
Ethel Payne 5.00
Atwater—Nick Lübisich 108.00

IDAH0
Kellogg—Ante Matovinovich 20.00

ILLINOIS
Chicago—Društvo 4309 IWO 15.00
Nabrano na banketu od izseljencev otoka Hvara 10. febr. 580.00
Jugoslovanska žena št. 7. 10.00
Anton Tomic in žena 5.00
Frank in Albina Svarcovi 5.00

INDIANA
East Chicago—Zadarski otokani 221.00
Društvo 876 HBZ 25.00

LOUISIANA
Shreveport—Sebastian Crnkovic 5.00

MICHIGAN
Detroit—Klubi in društva 966.00
Geo. Kelekovich 10.00
Po 55—Milka Skolovich in Katka Sparer 10.00
Klub "Bosna in Hercegovina" 600.00

Pontiac—WRFASSD of Pontiac 241.00
Traverse City—Mary Rutner 1.00

MINNESOTA
Kinney—A. E. Gnezda 4.00

MONTANA
Butte—Jugoslav Relief Committee 600.00
Woodworth—Mike Ivanovich 10.00

MISSOURI
St. Louis—Eusebio Rule 118.00
Marko Weiss 59.00

NEW JERSEY
Union City—Agnes Schneider 12.00

NEW YORK
N. Y. C.—Združena društva NYC 2,311.10
Citatelji Glas Naroda 39.50
Citatelji Glas Naroda 27.00
Kirsch-Blacher Co. Inc. 150.00
Sfiski narodni klub 100.00
Roland Kusa 20.00

Brooklyn Women's Auxiliary 35.00
Brooklynski Slovenci 361.00
Brooklynski Slovenci 492.50

OHIO
Cleveland—Steve Nechak 5.00
S. Kostich 29.00

OKLAHOMA
Oklahoma City—Antonia Grenko 25.00

PENNSYLVANIA
Luzerne—Mary Matesich 15.00
Lloydell—Slovenian Social Club 102.50
Pittsburgh—Alex Harris 25.00
Bethlehem—Elija P. Trivnovich 107.00
Homer City—Poslala in nabrala Mary Modie s pomočjo štirih mladih deklet 160.00

WASHINGTON
Seattle—Committee for Free Yugoslavia 1,132.69
Issaquah—Trgovine in obrtniki 93.00
Delavci Bianco Coal Mines 39.00
Frank Lesher 5.00
4 člani št. 302 SNPJ 13.00 150.00

WEST VIRGINIA
Poslal Geo. Baltich 31.00

WISCONSIN
Kenosha—F. Bartenik 1.00
West Allis—Mary Basack 305.00
Prejeli od SANS 5,635.95
Prejeli po SANS od SNPJ 5,000.00
Klub jugoslovanskih pomorcev 12,653.89
American Committee for Yugoslavia 18,009.38

Od 1. marca do 31. marca \$ 59,180.01
Od 1. marca do 31. marca \$ 59,180.71
Prenos skupne vloge iz poročila 8 403,762.73

Skupno do 31. marca \$462,942.74
ANNE S. TRAVEN, pomožna blaginjica.

Japonska propaganda na Daljnem vzhodu

San Francisco. (ONA)—Filipinska delegacija namerava predložiti ustanovitev "skupnosti Pacifika". O tej ideji je govoril že preteklega decembra predsednik Osmena, ko je dejal vašemu korespondentu, da so Filipini zveza med vzhodom in zahodom, ker so "najbolj zapadni vseh orientancev in najbolj vzhodni vseh zapadnjakov."

Poznavalci orientalskih razmer sware, da je pustila japonska propaganda globoke sadove za seboj med narodi Daljnega vzhoda. Takozvana velika sfera azijskega blagostanja se je močno vtislila v duhove—to klub temu, da so azijski narodi morali na svojo škodo spoznati, da razumejo Japonci geslo 'Azija Azijatom' na svoj poseben način. Dobro zdaj razumejo, da so Japonci mislili le na to, da morajo imeti Azijo sami zase, in da bo blagostanje omejeno strogo le na Japonce.

Toda misel na to, da utegnejo imeti vsi azijski narodi skupne interese, bo ostala živa po mnenju teh strokovnjakov, še dolgo po popolnem porazu Japoncev in njihovih ambicij.

Azija se torej nahaja na poti združenja, vsaj deloma, pravilo. Ako bodo narodi zapadne poloble in z njimi Nova Zeladija in Avstralija zamudile trenotek, da se prilagode temu stremljenju, utegne nastati globok in nevaren prepad med narodi vzhoda in zahoda.

Dalje poudarjajo, da je bila sicer ameriška politika na Filipinih zelo dobra, toda držanje posameznih Amerikancev, živčih na otočju, ni podpiralo tega prijateljstva. Filipinci niso imeli dostopa do ameriških klubov in ameriška družba je izključevala tudi najbolj znamenite Filipince.

Ako ne bi bili Japonci tako nespametni, da so zatirali vse enako, Filipince in Amerikance, bi bila njihova propaganda azijskega bratstva še mnogo bolj uspešna in bi si bila pridobila sodelovanje in spoštovanje naroda.

S svojim predlogom hočejo Filipinci, Azijati po krvi, Američani po svoji kulturi, povezati vzhod tesneje z zapadom, na temeljih medsebojnega spoštovanja in sodelovanja.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

IZ MODERNEGA SVETA

Spisal F. S. FINŽGAR

(Nadaljevanje)

In zadaj je stal trebušni vratar, Klešman. In tiste njegove strašne oči so ktele zdravnik, zasmevale so ga. Prestopal se je, parkrat zaklel, ker so predolgo hodili z nosilnico, da polože nanjo Petra. Dr. Sluga je zopet gledal mimogrede te oči, ki so se spreminjale v svitu žarečega ognja čisto na zeleno. Obrvi je namršil, kadar ga je kaj vprašal in ga pogledal v lice. Ali tedaj se mu je zdelo, da so se tiste oči skrile za kopreno velike ponižnosti; vendar mu je bilo, kakor bi zmija, ki prileze iz luknjice in gleda po plenu, potuhnjeno umaknila glavo nazaj in tiho ždela v temnem žrelu.

Ta slika je bila zdravniku jasna pred očmi in silno grenka je bila njegovi duši. To so strašne razmere. Suženjstvo!

In Butalič—pa njegove fraze! Fraternite—blebete!

Vinko se je razgreva. Kar mu naglo šine pametnejša misel v glavo. Festina lente! Stojno mirno se je sklonil k sveči, ugasnil jo in se obrnil v zid.

"Kaj če to? Vinski so bili, in jaz naj sodim! Ne—!"

Oči so se zaklopile, po sobi je donelo pikanje nihala.

Drugo jutro je bil zdravnik točno ob osmih že v tvorniški bolnici, ki je bila dobrih deset minut oddaljena in je stala s hrbotom proti hrastovemu gozdiču. Lega je napravila na Vinka najboljši vtis. "Kakor nalašč," je mrmral predse v čisti in sveži decembrski zrak, ki mu je prijazno rezal v zdravo lice in po kožuhu obešal bele iglice.

Pri vohu ga je sprejela s pravim suženjskim poklonom—priletna ženska. Bila je Marjeta—strežnica v bolnišnici. Z eno nogo je drsala po tleh v velikih opankah; v kolenu je bila okorela. Poganjala se je z vso silo po hodniku, hitela do vrat, ki so vodile v bolniško sobo ter prišla za kljuko.

"Naj bodo gnadjivi, gospod doktor, pometla še nisem!"

"Že dobro!"

Vinko je sam prijel za kljuko in vstopil pred Marjeto noter. Sprejel ga je zduh dolgo zaprte sobe. Iz peči se je kadilo.

Dr. Sluga je bil ozlovoljen, da bi bil starico najrajši trdo oštel. Ko jo je pa pogledal, se mu je polegel srce. Stala je reva pred njim z drhtečim očesom, roke je imela sklenjene, kakor bi molila, vdrite ustnice so ji migale, kot bi legel nanje plač sirote, ki čaka da zavihiti nadnjo bič, namesto da ji odrežeš kos kruha.

Tetka, to si zapomnite, da pridem vsak dan, če bo kak bolnik, točno ob osmih. Dotlej naj bo vse snažno, pometeno. Okno morate vsak dan odpreti, peč mora biti popravljena. To zadnje bom naročil sam. Ali ste razumeli?"

"Prosim, gospod, prosim lepo, vse naredim, natančno vse, prosim, kar ukažete!"

Postrežnica je brez konca in kraja še mrmrala: "Prosim lepo, prosim, gospod," ko je stal zdravnik že ob postelji ponesrečenega Petra. Drsula je za njim, sklonila se parkrat in pobrala na tleh veliko smet ter jo stisnila v žep.

"Boli? Ali ste kaj spali?"

"Zaspal nisem, a bolečine so ponehale proti jutru."

"Bomo videli!"

Potem je šel k omari—lekarni—začel pregledavati obveze, izbral mazilo in se vrnil k bolniku ter mu ovil nogo.

"Ali jim pomagam?"

Marjeta se je silila k postelji in tiščala koščeni roki proti vznožju, da bi kaj poprijela.

Toda ni bilo treba in ni bilo prilike. Vinko je bil sam ročen in hiter dovolj.

"Sedaj ga dobro odenite in takoj odprite okna vsaj za četrto ure!"

Marjeta je znašala odeje s postelj na bolnika, Vinko je med tem preiskaval lekarno. Čedalje bolj nervozno je odpiral steklenke, duhal, skimalaval z glavo, ogledoval kirurško orodje ter ga ježno metal v predale. Zaklenil je omaro, da se je potresla.

Marjeta je pogledavala nanj s trepetom, popravila parkrat bele štrene redkih las pod staro tibetasto ruto in zopet in zopet sklepala roke kakor za molitev.

"Sedaj mu pa kaj dobrega skuhajte! Lahko je vse."

"Prosim, gospod, prosim lepo!"

"Ješ, ješ, ješ, Peter, ali so hudi, kaj?"

"Ni niso hudi! Duša je to, božja duša!"

"Saj res, Peter, prav imaš. Ali si slišal? Teta so mi rekli! Ješ, ješ, ješ—Peter, ali si slišal?"

"Marjeta, ali si ti slišala in videla, kako je zmetel tam v omari vse navskriž?"

"Saj pravim, da so hudi!"

"Hud, pa ne na nas! Zato je hud, ker so vsa zdravila stara in za nič. Marjeta, zdaj ne bo sile bolnikom."

"Ješ, ješ, ješ—Peter, teta so mi rekli. Oj, tavžent žegnov nanje!"

Marjeta se je prekrizala s koščeno roko in jo dvigala kvišku pa klencala k oknom, da jih odpre.

Vinko se ni vrnil naravnost v tovarno. Solnce je prav priplulo nad gore. Po drevsih je vztrepetalo ivje in se vsipalo na zemljo. Krenil je ob šumeči vodi, ki je bučala v globokem koritu, vsa obita in ovita od blestečega ledu. "Ne, ne, drugače mora biti. Bože, kak nered, kaka zapuščenost! S tem naj zdravim? Nič novejših aparatov, instrumenti—ba—za konjuha."

Jezne misli so se dvigale v njem, kakor pene od deroče vode. Toda ni se jim vdal. "Previdno je treba začeti. Imeti moram hrbot najpreje varen. Prvo je, da si ogledam svojega kolega—okrajnega zdravnika, ki ima moč, ki lahko pritiska." S to mislijo je bil Vinko zadovoljen in vdal se je takoj vtisom lepe narave.

V ozadju so se blestele zasažene planine, od mesta je donelo zvonjenje, v tovarni je bil hrup in ropot, šumenje jermenov, sičanje koles in hropenje pare. Proti jugu se je razprostirala prostorna ravan, po kateri so bili posejani borovi gozdiči, ki so sedeli sredi sneženega polja, kakor črne zaplate na beli odeji.

Celo uro je šetal zdravnik ob vodi, potem pa krenil proti zidu in šel skozi vrata v tovarno.

Na dvorišču je srečal ravnatelja.

"Odkod, gospod doktor?"

"V bolnišnici sem bil, potem sem se pa nekoliko izprehodil. Krasen dan!"

"Žal, da ni sanica! Bila bi krasna vožnja s sanmi!"

"No, kako vam ugaja tu?"

"Hvala lepa! Krasna pokrajina!"

"Kaj ne! Počakajte, da pride pomlad. Zima je zima!"

Ravnatelj Leo Nussdorfer se je rahlo priklonil in hotel dalje. Bil je majhne postave, rejen; hodil je s kratkimi koraki, ki so bili pa energični, ali vsaj koraki tistega, ki se zaveda oblasti.

"Oprostite, gospod ravnatelj, morda ni poseben umestno, pa si vendar drznem vprašati: Kdaj bi bilo prično, da se poklonim milostni gospe soprog?"

(Dalje prihodnjic.)

GIGANT

Odlomki iz romana "Drugi dan"

Ilija Ehrenburg

(Nadaljevanje)

V oddelku visokih peči so pričvrščevali strojem varovalne oklepe. Postavili so visok ograden drog in ga pričvrstili. Ponoči je nek škodljivec odklopil drog, ki je treščil in zmečkal dva delavca.

V koksarni so delavci odstranjevali podpornike. Pri tem so odkrili, da je nekdo nasipal peska v stroje. Za čiščenje so izgubili en dan. S strahom so ponoči ugibali, kdo bi bil ta sovražnik med njimi.

Gradbeni delavec Petrov, ki je pred kratkim prišel z nekega kolhoza, je poskušal premakniti nek vzvod. Vzvod se ni premaknil in Petrova je pograbil jeza. "Ni vrag, da ne bi ugnal te trmo!" je dejal sam sebi ter se vso svojo težo spravil nad vzvod. Na vasi je pretepel konja, če je bil jezen. Sedaj je trpel vzvod pod njegovo težo. Vzvod se je vdal, stroj se je pokvaril. V istem oddelku je delal "špepersiljenec" Voronkov in vsi so sumili, da je on pokvaril stroj. Voronkov je prisegel pri vseh svetnikih, da ni pokvaril stroja in da je nedolžen. Nato je umolknil. S sovraštvom je gledal Petrov na Voronkova: bil je prepričan, da ni nihče drugi pokvaril stroja kot Voronkov. Ozmerjal ga je z golaznijo, si otrl potno čelo v rokav in odšel.

Tajnik strankine celice Luhjanov je slavil poroko: že šestič se je oženil. Besnel je po baraki in razbijal posodo. Zajcev ga je osorno vprašal: "Kako to, da si se ti kot strankim član tako razdvojil?" Luhjanov ni odgovoril; pijan je legel na posteljo in stokal. Stranka ga je izključila. Zajcev je predlagal za tajnika Gorkova. "Zna jedva čitati in pisati, toda delaven je!" Luhjanov je v Lidorinkovi bajti obupano rekel, da si bo kroglo pogljal v glavo, češ, izkazalo se bo kako zvest član je bil.

Centralna unija CIO v New Yorku se je odločila, da ustanovi svoj pevski zbor iz članov pridruženih uni. Slika kaže pevovodjo, ki preizkuša priprave pevcov.

General Sreten Žujović, član jugoslovanske delegacije na konferenci združenih narodov v San Franciscu.

V baraki št. 29 so otvorili širokopotezno kulturno akcijo: sklenili so, da jo bodo očistili, razkužili in pobelili. Delavka Sakirova se je vlegla na svojo posteljo in vpila: "Samo preko mojega telesa gre pot v bodočnost." Zakovčar Paršin je hujskal svoje tovariše, da naj gredo na delo. "Obleke nam dajte!" so tulili. Partizan Jegorov je grajal Paršina: "Sodrug Paršin, dežela rabi jekla. Ali smo res na vseh frontah zato krvaveli, da se bomo sedaj upirali delu?" Paršin se ni dal pregovoriti. Nekaj časa je molčal, nato pa znova pričel kričati, ne da bi pogledal Jegorova: "Sem z obleko!" Čez nekaj dni jo je dobil in—izginil v Karagando.

Mojke, ki so gradili gigant, niso bili slepi: videli so vsu roževost, malobrižnost in podlost. Toda vedeli so, da rabi dežela mnogo jekla. Vedeli so, da bodo na tem mestu stale štiri koksarne, štiri visoke peči in petnajst Martinovih peči. Vedeli so, da bo dal Kuzneck deželi milijonštristisoč ton jekla letno.

IV.

Sor je nadziral gradnjo odra na Tomu. Vso zimo so delali. Bagerji so zmrzovali. Namakali so juto v olje, jo sežigali in segrevali bagerje. Ponoči so potegnili oder k obali.

Sor je stanoval v zgornjem delu kolonije, precej daleč od reke. Neko jutro ga je zbudilo škripanje barake: zunaj je divjal strašen snežni vihar. Sor se je v strahu spomnil odra. Pogledal je na uro: tri četrt na pet je bilo. V tem času še ni nikogar na reki. Beli roji so se blazno vrtinčili okoli električnih luči. Na mah je bil oblečen ter se v temi pogljal proti Tomu. Metej ga je vsak hip prevračal. Ko se je spuščal proti obali, se je prevrnil. Cele minute so ga držale ledene klešče. Izkopal se je iz snežnih mas in ves zmeden tipal okoli sebe; izgubil je čepico. Toda vsak trenutek mu je bil dragocen in gologlav je odhitel dalje. Gnala ga je zla slutnja, da ni morda oder zdrsel v vodo. Ni čutil, kako mu je mraz žgal ušesa. Tekel je in prispel do reke. Prostor ob reki je bil širok in odprt, vihar se je razdivjal po mili volji, metej

je bil strašen. Sor se je nekam zagledal in nasmejale: oder je stal na svojem starem mestu. Takoj se je odpravil v najbližjo barako. Obraz mu je žarel, nekdo mu je s snegom drgnil ušesa. Neskončno slabega se je počutil. Komaj je izpregovoril, da naj gredo po voz.

Prispel je domov in se vlegel. Ni mogel dihati. Srce je popuščalo. V levih plečih je občutil strašne bolečine in vedel je, da je bolan. "Srce je docela nerabno, dolgo ne boste tako živeli, prijateljček. Odpravite se takoj v Kislovodsk," mu je v Moskvi svetoval doktor Švedov. Sor se ni odpravil v Kislovodsk, temveč v Kuzneck. On, Sor, da bi mislil na srčne napake! Njegova glava je bila polna misli na jeklo.

Odpel si je ovrtnik in sklenil, da bo ležal. Ob devetih je zabrnal telefon. Sor je planil, misel na oder mu je šinila v glavo. Toda bil je Gorjev: "Zakovicanje slabo napreduje, vsak hip odpove kompresor." Sor mu je odvrnil, da pride takoj. Nevoljno se je prijel za svoja prsa. Prosil je svoje srce, naj se utripa. Med potjo je zavil grenko zdravilo.

Čez pol ure je zbijal z zakovicarji šale: "To vam je mraz, pravi udarnik, kaj?" Hipoma se je spomnil svoje poti k reki in zakričal: "Kaj norite? Takoj se pojdite gret! Vrag vas vzemi, še zmrznili boste!" Če je spregovoril z ljudmi prijazno besedo, je vedno obremenil hudica.

Šel je na ravnateljstvo. Nikomur ni pripovedoval o nočnih strahotah. Toda kočijaž Vasilij je vse izblebetal Čerņiševu in ta se je spravil na Sora: "Kaj vam je padlo na pamet, Grigorij Markovič? Pazite nase!" Sor se je smehljaje: "Ni vredno, da bi o tem govoril. Lahko bi ga odplavilo. In kaj pomeni to, 'pazite nase'?" Nekoliko spremembe ne škoduje!"

Čerņišev si ni mogel objasniti, odkod ta Sorova vnetost za delo. Še na hrano ni utegnil misliti. Hitel je na delo, ne da bi se umil. Ko so prihajali Amerikanci na gradišča, ga je Gering na tihem opozarjal: "Hm, je bil širok in odprt, vihar se je razdivjal po mili volji, metej

da se prepriča o dejanskem stanju. "Pa res! Obriti bi se moral; drugače se bodo ti Amerikanci mislili, da so prišli med divjake."

Delal je na "cowperjih" in visokih pečeh kot so v starih časih objemali dekleta ali molili boga. Na nasvete, naj vzame dopust, je ježno odgovarjal: "Čvekači! Nase glejte, vi ste bolni, jaz pa zdrav kot bik. In če se bomo vsi zdravili, kdo bo gradil? Stranka ni nikar Ivan Ivanovič, z njo se ni šaliti!"

Mlajši niso razumeli naglasa, s katerim je Sor izgovarjal besedo "stranka." Čerņiševu je bila stranka državni aparat. Razdeljena je bila v okraje in okrožja. Pametni in neumni so bili v njej. Odobrila je sredstva za gradnje, določila je trenutke, v katerem bodo pričele obratovati visoke peči. "Stranka" je zvenela v njegovih ustih kot "obratno vodstvo." Stranka je bila zanj uprava ogromnih gradenj.

Mladini je bila stranka nekaj absolutnega in splošnega: zrak, ki ga je dihala, kruh, ki ga je uživala, železo, ki se je topilo. Soru je bila stranka nekaj tako osebnega, da je zardel, če je govoril o svojem delu, kot da bi razkladal intimnosti svojega življenja.

(Dalje prihodnjic)

Razni mali oglasi

ZIDANA HIŠA, prodajalna—2-6 in 3-4 sobe. 1318 N. Ashland Ave., 3rd floor front.

4-4 SOB. zidana hiša, podstrešje in porč. Dve kari garaže. Cena \$5,000, na 2030 W. 21st Street.

PRODA SE 4 stan. zidana hiša, kopalnica. Prinaša letno \$816.00. Blizu kare in šole. \$5,000. Lastnik na 1445 W. Chestnut St. Prvo nadst. zadej.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vse

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerno, unifiko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$6.00 na eno leto naročnino. Kot vsi člani se plačujejo pri vpisu \$1.00 na eno leto naročnino. Če se član prične plačevati pri naslednjem letu, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vsa lastnina in govorijo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnino.

Cena listu Prosveta je:			
Za Zdrav. dristvo in Kanado	\$6.00	Za Chicago in okolice je	\$7.50
1 tednik in	4.00	1 tednik in	4.50
2 tednika in	2.00	2 tednika in	2.50
3 tednika in	2.00	3 tednika in	2.50
4 tednika in	1.50	4 tednika in	1.50
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je		\$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vsa lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2857 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priročeno pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. družina št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripisite k moji naročnini od sledenč članov moje družine:

2. _____ Čl. družina št. _____

3. _____ Čl. družina št. _____

4. _____ Čl. družina št. _____

5. _____ Čl. družina št. _____

Mesto _____ Driava _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

KUHARSKA KNJIGA:

Recipes of All Nations

RECEPTI VSEH NARODOV

NOVA IZDAJA STANE SEDAJ \$3.00

Knjiga je trdo vezana in ima 821 strani

Recepti so napisani v angleškem jeziku; ponekod pa so tudi v jeziku naroda, ki mu je kaka jed posebno v navadi.

Ta knjiga je nekaj posebnega za one, ki se zanimajo za kuhanje in se hočejo v njem čimbolj izvežbati in izpopolniti.

Narod pri
KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING CO.
216 West 18th Street New York 11, N. Y.